САНА ОЛОХ

ХАҺЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫҺЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№№ 70—71 (7299—7300) ● 1992 сыл, Бэс ыйын 11 күнэ, Чэппиэр ● Сыната 16 харчы

Бүтэй—эрэллээх ампаар

Саҕаламмыты ситэриэххэ

Оройуонна ходуһа, бааһына, мэччирэҥ да сирдэрин туһсарыыга, хорошьуга суох туһанар инникэтэн кэлин сылларга кэдьүүһүн үрдэтиигэ үлэ син ыытыллар. Ол гынан баран ситэриллэн испэт буолан дьыгынаах түмүгэ ностубат.

Биһиги корреспондеммыт чопчу күрүөлэаһын боппуруоһа хайдах быһаарылларын ыйытан телефонунан ыйытыыларыгар эппиэттэри бэчаэттиибит.

Марианна Петровна ГРОФИМОВА — «Бахсы» совхоз кылаабынай агронома:

— Биһиги бааһыналарбыт үксүлэрэ ситэ-хото күрүөлэнэ илиитэр. Онон күрүөнү тутуу—сүрүн сорунтарбытыттан биирдэстэрэ. Маныаха рабочайдарбыт аттарыллан үлэлиллэр. Ону таһынан биир төһүү күүһүнэн орто оскуолабыт коллектива буолар. Аасыт сайын үлэ, сынньалан лаҕыра таһаарылаахтык үлэлээбита. Толоон отделениета Куулдьаҥа былырыын 5 километрга күрүө баҕанатын туруорбута, билигин сиардийэтин саайа сылдьаллар. Салгыы 3 километрга тутуохтара. Чыаппара отделениетыгар Арҕаа Үрэхтэ элбэх сылдаах от ыыллыбыт сирин күрүөтүн салгыы оҥоруохтаахпыт. Үлэ, сынньалаҥ лаҕыра (сэлайааччы Н. Н. Лыткин) былырыын сайын 6,5 километр күрүөнү тутан совхозка улахан көмөнү оҥорбуттара. Быйыл Лампарыыта 10 километрдаах күрүө тутуллуохтаах. Маныаха эмиэ Бахсы орто оскуолатын кытта дуогабар түһэрсэр сыаналаммыт. Тоҕо даҕаны туохха барытыгар сыана мараабытын ыйыт, күрүө тутуутун ыыппат буоллахпытына биһиги курдук этиэн, түүтүнэн хамнастанар дьоҥҥо бо-редууксуйа оҥоһуллуута мэлтүүрэ саарбаҕа суох. Совхоз күрүөнү тутуута 1 километрга 12 тыс. солкуобайы төлүүр. Күрүө маһын кэрдиигэ дылы быстарыыга бу күн сүрэ 59 тыс. солкуобайы ноһоруйдубут.

Василий Васильевич ЕРШОВ — Хатылы коллективнай предприятиетын директора:

— Совхоз уларытыллан тэриллиэҕиттэн бары үлэ-хамнаска сыаттан тэриэбит. Урукку курдук олус кэлимсэ, киэн быланнар, соруктар коллектив, звено ньиэкэн быһаарыллан ньиилэрэ эмиэ судургутутуоҕа. Күрүө тутуутун туһунан эгэр буоллахха, онон аҥаан дьарыктанар звено, биирдиилээн да үлэһит суох. Бурдук үүнэрээччилэр (салайаччы К. В. Чигиринаров) эбэтэр сиилэсчиттэр звенолара (салайааччы С. П. Чичигинаров) баһыыбаларын бүтэйин эмиэ да ыйыталкэрдиитэ суох бэйэлэрэ көрүналлэр. Итиэ курдук сир да үлэтэ буоллун, сүөһү иитиитэ да буоллун, барытын бэйэ дьаһанар, оҥостор кэмэ кэлэр. Билигин сир аҥаан ыарыт биирдиилээн ыллар, сорохтор кыттыһан, сирдэрин күрүөлээн-хаһаалаан эрэллэр. Итиннэ биһиги техникаҕа көмөлөһөбүт.

Василий Егорович ФЕДОРОВ — Хаһахсыт отделениетын управляющайа:

— Ходуһа уонна сайылык сирдэрин иллэрэ сылтан сайыгы кэмнэ кадровай булчуттарбытыттан звено тэрийэн күрүөлэтэбит. Салайаччылара Конон Куźьмич Лукин. Аасыт сайын 4,7 км үс мастаах бүтэй туппуттара, быйыл оҥтукаларын салгыыллар. Бу күрүө барыта 10 км буолуохтаах. Киниэ́ргэ эбии үлэ, сынньалаҥ лаҕырыттан 4 үораначчыны сыһыарыахпыт. Звено биир трактордаах, остуолбэ ньиин хаһар агрегаттаах. Күрүө тутуутугар 1 км 5 тыс. солк. төлүүбүт.

Мэнэрэ үрэхтэ элбэх сыллаах от үүнэриллэриттэн быйыл бүтэйдээһин саҕаланыахтаах, итиннэ 2500 солк. көрүлүннэ. Сайын устата 10 км күрүөнү туттарыахтаахпыт да, үлэһиттэри була, дуогабар түһэрсэ иликпит. Күрүө тутуутун күүскэ ыытарга баҕа баар эрээри, ханна да курдук, үлэһит илии тиийбэт.

Кэпсэттэ
П. СЫРОВАТСКАЙ.

Тыа сирин IV спортивнай оонньууларын көрсө

Ас-үөл эгэлгэтин тардыаҕыҥ

Бэрт сотору кэмнэн Чурапчы республика 24 оройуоннарын чулууларын, Өлүөнэ илин эгэриниэҕи оройуоннар сыыйыллан сүүрүк сыытыларын түмэр улахан түһүлгэнэ талгэтиэҥ. Күс быһыйдар, хатан инэйдээхтэр оонньууларын дуоһуйа көрүөхпүт. Барыллаан аҕыйынан, стадионнаа күн ахсын 15—18 тыс. киһи сылдьыаҕа. Маныаха түһүлгэҕэ мустубут дьону ньымыт-үөлүнэн, утаҕынан хаччыйыы биир сүрүн сорук быһыытынан туруоруллар.

Боппуруос Чурапчы оройуонун ветераннарын сэбиэтин президиумуттар уонна сэлиэнньэ олохтоохторун уонсай мунньахтарыгар туруорулуннэ итиннэ Дөҕөрдоһуу Алаа Быгар оонньуулар ыытыллар кэмнэриттэр хорчуопканы тэрийэргэ быһаарылынна.

Урукку өрүтүгэр биһиги оройуонна хорчуопкалаанын улаханнык тэнийбэтэҕэ. Онон бу тутуһанныгын быһааран биэрэр наадалаах. Дьоннор бэйэлэрин бородуукталарынан эбэтэр атыылаһыттарынан дьаһалларигэр эс астаан киллэрэн анал остуолларга ыалдьыттары олордон эрэ аһаталлар. Сыанатын бэйэлэрэ быһаллар. Аны түһүлгэҕэ ньолок уот оттон эмиэ астыахха сөп. Аныырга аналлаах иһит-хомуос аҕалыыхтаах, хас киһи аҥаан бүттэҕин ахсын ол үүнүгэйдик суунуллан иһиэхтэх.

Үгүстэр бурдук, арыы, атын да бородуукта суох диэн мунчаараҥыт биллэр. Ити боппуруос эмиэ быһаарылынна. Кыттыан баҕалаахтарга Чурапчытаабы эргиэн тэриллэтэ сайаапка быһыытынан сонньуулар буолуохтара биир надиэлэ иннинэ бурдуту, сымыыты, саахары эти, арыыны, туубу, эйэ, о. д. а. биэрэр. Бу бородуукталары атыылаан киллэрбит харчыгыт бэҥит туһаҕытыгар хаалар, ханнык да эбии төлөбүрдэр, ньолуоктар тутуллубаттар.

Хорчуопканы үлэлэтии ветераннар сэбиэттэрин зонатыынан ыытыллыаҕа. Холобур, бэс ыйын 24 күнүгэр-күнүс 11 чаастан киэһэ 5 чааска диэри интернат-оскуола зоната (председатель Р. Р. Абрамов) уонна М. И. Попова председателлээх Мурун Тыымпыйа зоната кириэхтэрэ. Иккүө күнүгэр эстафетаны И. А. Антипин председателлээх сельхозтехника томторун уонна М. С. Романов салайаччылаах оскуолатаабы уонна илин тулатыныаҕы зоналар ыыхтарыа. Бэс ыйын 26 күнүгэр В. В. Илларионов уонна С. Н. Пудов председателлэрдээх арҕаа уонна илин бастар зоналара хорчуопкалыахтара. Маныаха туһаанныах тэриллэлэр салайаччылара, профкомнара көх-нэм буолаллара, кыттыһаллара, көмөлөһөллөрө эрэйиллэр. Хорчуопканы кидиэрэр аһылыгы, иһити-хомуоһу тиэйэргэ аналлаах транспорт үлэлиэҕэ. Ону комиссиялаан сайаапка бы-ньыытынан ылаҕыт. Хорчуопканы тэрийиигэ ветераннар сэбиэттэрэ бэйэтин барыстэбиталларын зоналарынан көмөҥө сыһыартаата. Ону сэргэ Чурапчы сэлиэнньэтин ветераннарын сэбиэтэ (председатель Н. В. Слепцов) бүүсүэ үлэлиэхтээх.

Республика спортивнай оонньууларын түһүлгэтэ олохпут саамай уустук, ыарахан кэмнэригэр түбэстэ. Ону ол диэбэккэ, күүспүтүн сатабылбытын барытын түмэн, калбит ыалдьыттары үөрэ-көтө көрсүөҕүн, уохтаах кыныйыман, ас эмэлгэтинэн айах тутуоҕун, үтүө-маанылыы ыалдьыттымсах үтэсиитин көрдөрүөҕүн.

А. СИВЦЕВ,
ветераннар оройуоннааҕы сэбиэттэрин председателэ.

Сайылыктарга

Быйыл сайылыкка маассабай көһүү Ньукуолун кэнниттэн саҕалаан түмүктэниэх буолла. Ол эрээри Одьулуунаа-ҕы баһылыгай хаһаайыстыбатын ассоциацита уонна Сылан коллективнай предприятиета, сүрүннээн, ыыстыктарыгар олороллор. Баларга санга тэриллиннэн хойутааһын өссө тардыллар буолла.

Атыттар сайылыкка онуулары буллулар. Ол курдук, Субуруускай аатынан совхоз (Болтоно) түөрт ыанньык, биир ыырэй уонна икки субан сайылыктарынан кесте. Итиэ́ргэ 17 ыанньыксыт, 5 ньырэй көрөөччү уонна 6 субан боступуктара үлэлиэхтэрэ. Фермаларга ыаҕы ыыр аппараттар носуостара суох буолан үлэлээбэтэ тураллар. Сыл ахсын бэрт айдааннан аҥыллар Кындал сэп лэрэхтэрдиир пуунутар аварийнай дизель кестүбэтэ. Уонна өрдук быйыл электроэнергия харгыстаныыта үксэтэ.

Балачча тэрээһиниэхтик «Мугудай» сылгы заводун фермалара кестүлэр. Хаһаайыстыба иккі отделениета 7 ыанньык, үс ньырэй уонна эмиэ итиччэ субан сүөһү сайылытар таҕыстылар. Фермаларга аварийнай сэппэрээтэрдэр булуллан туруорулуннулар. Бостууктар эрдэттэн сүүмэрдэммиттэрэ. Барыы фермаларга муус утулла, комбикорм тиэллэн көрүстэ. Эбии аҥылык оҥоһуутугар биэс КВ оҕох үлэлиир.

Сүрүн итэҕэйиэн ханна да өрөмөөн ситэ-хото ыытыллыбатаҕа, сүөһүгэ эбии аҥылын бэриллибэтэҕэ буолла.

Р. СОФРОНОВА.

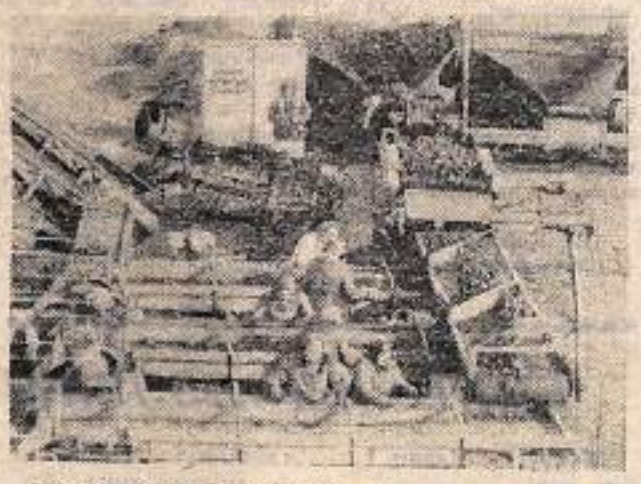

ОРЛОВСКАЙ УОБАЛАС. Тыа сирин үгүс үлэһиттэрэ сири туһаныы государственнай көрүгүн бэйэлэриигэр ордук табыгастааҕынан аҕаллар. «Хатыпецкайа» совхоз үлэһиттэрэ эмиэ оннук саныыллар. Кыахтаах хаһаайыстыбаларыттан арахсыахтарын баҕарбаттар, тус-туспа бардахтарына табыллыбаттара көстөн турар курдук. Сыаналар мунгутуурдук үрдээн турар кэмнэригэр биирдэ суулаһан олороллоро быдан эрэллээх.

Снимокка: снэнэ хортуоппуйу саҥа установкаҕа талаллар.

Л. Свердлов фотота. (РИТА—ССТА).

ХАННЫК ДА УСУЛУОБУЙАҔА

Мамоны кытта бараллаа саха сылгытын саҕах ураты бэлиэлэрин аан дойду бүтүннүү билэр. Көрүүнүхарайыыны, аҥылыгы талымастаабатынан, тулуурунан, ханнык баҕарар усулуобуйаҕа тургэнник үөрэнимтиэтиннэн сураҕырар. Киин Алтай хайаларыгар да, Бурятия стептэригэр да, Магаданскай уобаласка да бэрэ олохсуйда.

Ученайдар саха сылгыта көнньүөн уулаттыыта уонна тутуута олоҕурар ньуоруот селекциятын ньымаларынан дойдутуттар элбэхтик диэн аҕаллар. Кэнникки сыллаарга Забайкалье сылгыта 2 төгүл, Алтай боруодата 4 төгүл аҕыйаабыт буоллаҕына, саха сылгыта урукнутунан хаалла.

СИЛ.

ӨРӨБҮЛ КҮННЭРИ КӨҺӨРҮҮ

Народнай депутаттар оройуоннааҕы Кыра Сэбиэттэрин уонна оройуон дьаһалтатын баһылыгын холбоһуктаах быһаарыларынан, оройуоҥҥа тыа сирин IV спортивнай оонньуулара ыытыллалларынан сибээстээн, бэс ыйын 12—13 өрөбүл күннэрин үлэ күннэриннэн биллэрэн туран, ити өрөбүл күннэрин бэс ыйын 24—25 күннэригэр көһөрүллэр.

Педагогическай үлэ маастардара

БИИР ИДЭЛЭЭҒИМ ТУҺУНАН

Мария Семеновна Иванова төрөөбүт-үөскээбит сирэ Суптаар оройуона. 1987 сылааҕа СГУ историко-филологическай факультетын иккис тылыгар отделениетын бүтэрэн баран Элгэйи орто оскуолатыгар 8 сыл устата идэтинэн учууталлаабыта. Олох эргиирдэрэ киһини ханна-ханна тиэрдибэтэхтэрэ баарай? Мария Семеновна биирдэ то-

(Бүтүүтүн 3- стр. көр).

ГАЗ ОТТУКТАНЫАХПЫТ

Котельнай хаһаайыстыба бу күннэрэ өрөспүүбүлүкэ правительство уурааһын түгэ. Онно 1992—1993 сс. оттук сезонуттан оробуоп убаастан газ оттуна кинрин концициятын оногоон киллэрэллэр ыйылабыт. «Якутгражданпроект» кылгас болдьохтан быраайыатын оготоон дьүүлгэ таһаарыллар сорудахтаанныт.

Аан маннай 1 квартал котельнайын оноҕо көтүрүллэн, билигин теплотрассатын ыраастыы сылдьаллар. Бу боппуруоспутунан дьаһыктаһар «Техкомпуннаргго» пааһынга Е. Е. Борисов көрдөөх кинрэлэри олордоруна көрүстүм. Бинн маннык кэпсиир:

—1 квартал котельнайа уонна теплотрассаҕа барыта уларыйар. Матырыйаала көҥүнэ. II квартал теплотрассатын эмиэ уларыйабыт. Эргэ сельсовет котела, гостиница оноҕо саҥа РМЗ котелуоҕа солбуллуохтара. Сотору суоттан анал биочгэлэ тахсан сазовай оҕох туруоруохтаах. Сиэ уларыйыы фронуо бэлиитир сорудах турар. Ыйыахха диэри теплотрассаҕа бардыбыт саҥа туруон иннэ.

—1 квартал котельнайыгар түөрт РН-18 газ конденсатыынан оттуллар оҕох олоруохтаах. Биир оҕох кэлбитэ. Олору үлэлэтэргэ бийиги хочтардарбытын тахсан үөрэнэхтэхтэр,—диир кааастар И. П. Тимофеев.

Бу сайалаабын дьаһыгынан быһаччы кэпсэтиигэ сылдьыбын эрэн. Кэлэр кыстыктан хаамыахтаах дьон котелу үөрэнэхтэрэ.

Н. МОНАСТЫРЕВ.

Хаһаайыстыба көрүнүн талабыт

Биир салаа тутах

Лугомелиоративнай эстэриэти одьуулуулар үс сылларааҕыттан үлэлэтэллэр. Билигин үйөбүт. Бастаан Халтаг Алааһа диэнгэ 80 гектарга 1991 сылларахха ыспыныт. Сиргэ отн ийиннэрэн күүн хорутуулуут, тангастаабыныт. Иккис сылбытыгар 100-тан тахса гектардаах. Намсах баайыаатын оногорбуллут. Былырыын элбэх сылларааҕы отуоҕан, быйылгы ыныыбытыгар сиэмэнэн бэйэбитин хааччыммыныт, ыһыалаах сирдэрбитин бэйэбит курулуубут, көрөбүт-харайабыт.

Үс сылларааҕы түбүлүгүт быалыгын тугу эмэ көрдөрдө. Курааан сайын эмиэ, звено от ыныылаах сирдэриттэн 200 тонна оту чөмчөлөнүтө. Оноҕуута суох ходуһалартан итинник кордеруулэр сиҥиэхтэлэр.

Элбэх сылларааҕы оту бастаны сылларыгар көрөрнэтэр хайаан да иннэ. Минеральнай уоҕурдуулуу киллэрии, сыыс оттон хаастаахын, оттооҕуна, быһыытар күрүө үлэтэ—биирдэ-биир салаанар.

Звеноҕа Т-150 тракторлаахпыт. Сарбитин иннэ фрезаанан оногоробут. Сөҕөҕү ыытта дуогабарынан үлэлиэн кэлбиппит. Эбии МТЗ трактора туруорсабыт. Ол эрээри ангардас биир, сөҕүнэй үлэ тутах дии саанан, иллэрэ сылтан араас үлэ көрүнэриэгэр ыспыбыныт. Боруобаланан, чөкө-чөкө үлэлэргэ хотоной көрбүлүгүт. Холобур, итинник тэриэн былырыын саас Аммаа оробуоннуттан 100-чэ кэлэн күс оҕотун уонна чоппуускалары аҕалан ниппиппит. Күнүөрү-кыһын атыылаабыппыт. Хаппыыста ыһан көрбүлүгүт да, тобурах түөн, ытыспытын соттубуллут.

Быйылгыттан аны баайынай хаһаайыстыбаларыгар бытарыйдыбыт. Биһиги «Бурдук» баайынай хаһаайыстыбатыгар киирдибит. Быйыл саастыттан бары үлэйи тэнэн көрөн кэллибит. Саҥа хаһаайыстыба даҕаны, биһиги ардэтээҕи быыһаабыт курдук, хас эмэ сайыны кэлиэхтэрин ыйынан биэрдэ. Ол курдук, бурдук, сиилэстэлэр культуура, элбэх сыллараах от ыныытын тэҥэ, эмиэ да сүөһүлээх. Сиргэ, сүөһүгэ пайбытыынан кыттыстыбыт. Баайыыларыы, онноҕуулаах сирдэри арендаҕа ылыыбыт. Сөп буолар техника баар.

Звеноларбыт тус-туспа сүрүн дьарыктаахтар. Биһиги элбэх сыллараах оту ыныыннан дьарыктанабыт. Отоон С. М. Ноев звеноҕа бурдуту үүнэрэр. К. Н. Неустроевтаах сиилэстэ онуоларыынан, сүрүн саставтарыынан хаалларлар. Сылтыны, ынаҕы Төгүрүөстээх комплексыгар М. И. Михайлов старшайдаах бириигэдэ көрөр. Ол эрээри үлэни салаайдаппакка, туох кыалларынан, ким арыый холкутуран уонсай дьыала туһугар үлэлиибит. Үөсүбүт хонуу, сир үлэйиэтэрэбит. Онон саасы өрүгэр Арҕаа Бэрэҥэ сүбэн хаччаҕын оногоруута комедестүбүт. Кэлин ыныы хампаанньатын саҕана, бары звеноларбут бурдук ыныытыгар сыыстыбыт. Барыта 700-чэ гектар сири икки сменаанан үлэлээн кылгас болдьохтоо, түөрт-биэс күүнэн бүтэрдибит. Кийи сиир бурдугун, кэлин эбии сиэмэ булан, эмиэ ыһынныбыт. Ыһыыта Т-150 уонна икки МТЗ трактор, биэс сеялка үлэлээтэ. Сиэ-катоохтаахынна, таҥастаахынна икки ДТ, эмиэ итинча Т-150 уонна К-701 тракторлар тэҥинэн сыыстылар.

Кэстэрүн курдук, быйыл ыныыга элбэх кийи, техника күүгэ үлэлээтэ. Тастан Одьуулуунаадыы ПТУ үс курсаҥа эрэ практиканы барар кэрэхтэ ыытыннар. «Бурдук» баайынай хаһаайыстыбатын совхоз урукку кылаабынай агронома В. К. Ефремов салайар. Ол кийиэн ити араас салаалардаахпыт, Маннык тэриллиини сирбэтибит.

Оттооҕуна, эмиэ бэйэбититтэн звено таһаарынан үлэлэхпит. Оттаһынан сорохпут күрүө сир оноҕуутуттан дьарыктаныы. Кыйын да сүөһүлэх-астаах дьон түбүгүрбит ханна барыай, баар. Аны ессо 500-чэ чоппууска ниппит. Онуу икки кийи көрөр. Үлэ кырдьык, элбэх, салаата араас. Ол аҕыннарар. Биир өртүгэр буолбата ҕына, атыыгар тахсыылаахтык үлэлиэххэ сөп. Онон табыгастаах.

Г. ПАВЛОВ,
звеньевой.

Эмээхситтэр эрэйдээхтэр

Целиноград. Билигин экономика ордук ыарыылаахтык кырдьаҕастары оҕуста. Киниилэр букатын буорайбат туһугар «иччэтэй бизнескэ» ылтарга күһэлиннилэр. Онон кэн түгэ эмиэ эбиэхтиллэр.

Аултан баайынай дьахтар биир куул сиэмэни ыһаарылаан аҕалла. Атыылаһаччылар таба короллорун наадатыгар иддьиннибит телогрейнатыгар «Үлэ ветерана» медальын иилиммит. Бочуоттаах медаль сатаатар маннаа туһалаарай.

В. Корчин фотота. (ССТА фотохрониката).

Кыстык Кугда бириистэннигэр таһаҕаны сүөкэ-ҥин үгэнэ. Бу эпиэттэах хампаанньа хайдах-туох ыытыллан эрэрин иитээри.билээри райпотребобщество председателин А. Д. Куҕаммыны көрсөн кэпсэттибит.

Навигация бүгүнгү тэтимэ

—Алексей Дмитриевич, эн Мыҥдаҕаайыга навигация боппуруоһун быһаарса киирэ сырыттыҥ дии. Таһаҕаны сүөкэ-ҥин, судноолар кэлиилэрин туһунан кэпсээ эрэ.

—Быйыл навигация, биһиги саныыбытыгар, хойутаабыта суох саҕаланна. Кырдьык, олус эпиэттэах хампаанньа бара турар. Оройуонна анаммыт 7 судно кэпсэхтээх. Олортон 4-да кэлэн, сүөкэнэн бүттэ. Таһаҕаны сүөкэбиппит түөрт бириигэдэ үлэлиир. Сүүрбэ автомашина күннэрэ-түүннэрэ таһаҕаны ыскылааттарга таһар. Хас бириигэдэ ахсын биэстии улахан уйуктаах массыынаны сыыһардыбыт. Олортон 15-ҥа байэбит массыыналарбыт.

—Үлэни тэрийиигэ тэриллэлэр, нэйилиэстэр кемелэрэ хайдаҕый?

—Биһиги саныыбытыгар, лаппа күүстээх бириигэдэни Мыҥдаҕаайы бөҕүөлэгэ туруорбутун баллаатан этэрэн наада. Бу бириигэдэни үлэҕэ опыттаах Николай Ефремович Попов салайар. Оройуон тэриллэлэриттэн дьону киллэрии молтох диэн быһаччы этиэххэ сөп. Ол эрээри тэриллэлэр массыыналарыынан комедестүлэр. Сорохтор, холобур, баһаарынай чаас үлэлиттэрэ, толобур расценнатыгар сөбүлэспэккэ дэлби мунньуйдаан баран, уонча кийи төннөн таҕыста. Олус үчүгэйдик Эрилик Эристиин аатынан совхоз коллектива комедоһан эрэр. Техниканы уонна кийини тэҥинэн киллэрдэ. Быйылгы навигациҕа райпо бириигэдэтэ (салайаччы Максим Николаевич Яковлев) үрдүк таҥнараах, үлэҕэ дьулуурдаах диэн көрдөрдө.

—Навигация бүгүнгү тэтимэ—Алексей Дмитриевич, хампаанньа түргэн тэтимнэн түмүктэнэриигэр куруусчуттарга туох усулуобуйаны тэрийдигит?

—Навигацияны салайар, хонтуруоллуур комиссия бириигэдэлэри, икки ардыларыгар куоталаһыы усулуобуйатын биэрэтта уонна ону куруусчуттары кытары сөбүлэһиннэрдэ. Бастаабыт бириигэдэҕэ «Планета» мотоцикл фондатын биэрэрэ уонна харчыран толобур оногорго быһаарылынна. Иккис миэстэни ылбыт бириигэдэҕэ «Минскай» мотоцикл фондата, харчы бэриллиэҕэ. Үүнүс миэстэҕэ тиксибиккэ инэбэл фондата ананыаҕа. Итиэннэ таһынан навигациҕа толору үлэлэбит куруусчуттарга биирдии куул саахары уонна бурдуту, ону тэҥэ биэстии куул комбикорму харчытыгар биэрэрэ быһаардыбыт.

—Соторутааҕыта хаһыакка суруйуубутун курдук таһаҕас -наларо ыаллар дуо? Эн саныаҕар прогноз хайдах буолуох курдугүй?

—Сөптөох ыйытыы. Былырыыҥҥы саныаспыт толору кэлэр диэн биэтик этиэххэ сөп. Ол эрээри ыарахаттар, кутталлаах да курдук боппуруостар баалдар. Амма тэрдүгэр МТ-1325 нүөмэрдээх баржа, Уус-Таатта тэрдүгэр МТТ-13900 нүөмэрдээх баржа буксуйан катеры кэтэйэн туралларын биллиэ. Буксиры Хаандыгатааҕы өрүс пордуттан ылабыт. Толобуруо балай да ыарахан. Хайыахпыттый, хампаанньаны быһаара охсорбут эмиэ иннэ. Хаандыгалар уста сылдьар ырааны ылыннар өрүгүйдүүлэр. Абырал буоллаҕа. Толобуруо эрдэ оногорбуппут. Аны үлэлээбиттэриэн кэриэ толуурбут хаалла. Сарсыарда диэри СТ-1116 нүөмэрдээх самоходный баржа калэрии күүтэбит. Онно саахар, эт кэлиэхтэрэ, мотоциклар эмиэ аҕалыллыахтара.

—Бурдук, комбикорм улахан партита кэлэ диэтиҥ. Ону хайдах харабан эрэҕит? Арааһа, барыта ыскылааттарга баппата буолуо. Уонкайыыны ылан эттахха, навигацияны ыытыыга туох ыарахаттар баалларый?

—Хампаанньаны быһаарыыта үлэйит илиибит ахсаана эпиэттиир. Бурдуту ыскылааттарга тастарабыт. Комбикорму бириистэнигэ кытыалга сүөкүүбүт. Олору бириҥнэннэн сабан көрөрбүтүгэр тиийэбит. Бэйэбитигэр баар бириҥнээммит бүттэ. Оройуон тэриллэриттэн сорохторуттан атыылаһан, сорохторуттан быһаччы кэпсэтиигэ, ыарахаттаһан даҕаны буларга соруктанабыт. Сиэ костон эрэр. Өрүс уутун баттаһа судноолар кэллэллэр эрэ хампаанньа дьыҥдата быһаарыллыаҕа. Билигинтэ этэнигэ курдук. Өрүс үлэйиттэрэ даҕаны претензиялара суох. Алыс Бэстээххэ судноолары тоннорбекко, тоҥо кыаллыыннан бэйэбит бириистэммитигэр аҕалтара сатыыбыт. Навигация биллиигитэ куҥаҕана суохтуу саҕаланна диэн этэбин. Көрүллүбүт ороскуоттар тастарыыннан ночоокко түспэт туһугар туох баар кыаҕы туһанан үлэлиэбит, бу эпиэттэах хампаанньаны түмсүүлэхтик быһаарабыт наада. Ол туһугар үлэлиэбит, дьулуһабыт.

Кэпсэттэ С. ПОПОВ.

БИИР ИДЭЛЭЭҔИМ ТУҺУНАН

(Бүтүүтэ. Иннин 1 стр. көр).

реобүт быраатыгар чугаһаан 1975 сылларахха Чурапчыга көҕөн кэлбитэ уонна күн бүтүүгэр диэри Аммаа орто оскуолатыгар үлэлии сылдьар.

Аммаҕа кэлэрбин бастакы сылыттан идэтин эгиилэ суох баһылаабыт кийи быыбыттаан эрэ буолбакка, общественнай олохха киэн иитэриэстэҕиэн мэйиллэннэҕэ биирэбиллии, сыанабылын ылбыта. Учууталлар партийнай тэриллэрин секретарынан үлэлээбиин, сельсовет депутатынан талыллыы, уулуран самодеятельностка кыттыы—бу барыта Мария Семеновна олоҕун быстыспат көрдөлөрө.

Мария Семеновна директорга үөрэх чаһыгар солбуйаччы быйыытынан үлэтигэр кийи кэрэхсиирэ эбэх.

Бастатан туран, бу дуоһунаска үлэлээн тэ быйыл оҕус сыла, бу туһугар эмиэ бэлиэ. Иннинэн, ол устата наар биир директоры Егор Афанасьевич Смирнова ыытта үлэлээтэ. Итиннэ таһаан, ойдэҕиэн, өр сыл биирдэ үлэлэбиэ эмиэ олоҕо этэр дии саныыбын. Салайаччылар иэдэс олохсуттуута ыраата суоҕу өнөрдүлэр. Биһиги коллективпыт бэрэ кэриэтэ 10-тан тахсаллыы сыл стажтаах учууталлар үлэлиилэр. Үлэйиттэр олорор, үлэлиир усулуобуйаларын тэрийиҥ итиннэхэ ыраата суох оруоллаах. Оскуолаҕа 1 ССРС, РСФСР үөрэҕириитин туйгуна, методист-учуутал, 7 норуот үөрэҕириитин туйгуннара баалдар А. С. Абрамова (омук тыла), М. М. Сысолятина (начальнай кылаастар), А. А. Картузов (үлэ уруога), Н. Н. Егоров (байыаннай дьыала) оройуоннаа бастыҥ методист-учууталлаарыллан баллаллар. Сыл ахсын 2-3 учуутал оройуон педагогическай ааҕыыларыгар ситиһиилэхтик кыттар. Национальнай оскуола концициятын олохха киллэрэргэ оройуон учууталларын бэйэлэрин предметтэриэн программаларын оногоон сороҕоро республиканскай семинардар ыытылыннылар.

Кийи дьоҥҥо-сэргэҕэ сыһыанынан, майгынынан—сиҥилитиигэр идэтэ ыраата суох сабыдыалы оногор. Сорох дьону көрө түөрт, бу кийи врач, бу кийи культура үлэһитэ диэн көбөҕэстик араараҕын. Мария Семеновна эмиэ учуутал буоларын таһыгар көсто сылдьар кийи — малдьытын киэн-холку майгылаах, оболорго ыытыгабылаахтык, олох араас көстүүлэриэгэр ыытыйбакка, мууларайдык сыһыаннаһар. Суоттаартан торуттаах биир идэлээҕим туһунан ылгастык кэпсээтэххэ итинник.

А. ЯКОВЛЕВА.

Общественнай-политическай олох

Бэйэ эрэ иннин көрүнүмүөҕүн

Сэттис сылын саҕаланан араҕа уларыта тутуу экономическай ортугэр тохоолоонун Дьон сыанастар тустарынан ойдоулларэ, сиэрэ-майгыта, ийэ-саҥаата улаханнык уларыйда, итиннэхэ тохуох этим. Туос бэйэм саабар, хомойуох иҥин, туҥаан ортугэр уларыйан эрэбит. Общественнай улэҕэ ким да кыттыан баҕарбат, кыраҕа да арчыта суох хамсаабат буолла. Урукку ортугэр иҥин нэҥилэкпитигэр, болтоготоо, агитзоналар туҥаҕа суох улэлиилэрэ, нэҥилэнньэни араас ыҥыталларга, улэлэргэ гуо тардаллара. Олохпут эм интэриэннэй этэ ыччаттарбыт улэлэрэ ким-кэм сүрүннэнэрэ. Фермаларга Сүөсүҥүт үүнэрэ, араас дьаһаллар ыытыллаллара. Бу биллиин барыта умнулуннэ. Атын сирдэргэ чэрдьастар нэҥилиэстэриин алаҕор активнайдык ойдоололлор, көмөлөһөллөр. Бэйиэхэ оннук сэбиэт саара-суоҕа биллибэт. Комсомольскай тэриллэ ыйыллыаҕыттан ыччаттар ирдэм-тардам сыллыллар.

Мин дьахтар чомчоолын салайабын. Аастыт ыларга сия сыралаһан улэлии сатаабыппыт. Бэйэбит, культура үлэһиттэмин курдук, араас дьаллары тэрийбиппит, обо интэриэгэр аналлаах конференция ыытыппыт, о. д. а. улэлээбиппит. Ыытыы үлэбит молтох, Мугудайдар бачыымнаанан 30-тан үөһэ саеллаахтары кытта улэлэстибит. Дэбдиргэҕэ бара сылыттыбыт, кинилэр биэхэ ыалдьыттаатылар. Хайа-хайа өртүбүтүгэр бу, дьиэгэр, кыраҕа суох проблема эбит. Салгыы ыаллыы Соловьев нэҥилиэгэр кэпириэх буолан баран, транспорт көстүбэкка, ыыайбатыбыт. Культурнай дьаһаллары ыытыахпытын кулуупут тоҥон хаалбыта атахтаата. Хонтуораҕа, оскуолаҕа тэрийэ сатаатыбыт да, биллэн турар, сиэтэ суох. Саллаат оҕолоох нйэлэри кытта улэни биир салаа быһыытынан бэлиэтээбиппит да, күттүөннэх улэ эмиэ суох. Биир дьүөгэбит саллаат уола госпиталыга киирбитигэр көрсө барарыгар үбүнэн эрэ комөлөстүбүт. Нэҥилиэккэ барыта 10 иҥбэлиит дьахтар олорор. Кинилэртэн биир ордук ыыамматтарыгар дьиэтин итиэрригэр көмө оногордубут. Көрөр күрдук, үчүгэй былааннаах, утумнаах улэ суох. Мин саанабар, нэҥилиэккэ маннык быһыы-майгы баарын тухэры итинник да буола туруоҕа—биир да общественнай тарилтэ суох, дьону түмэт, эн улэлииригэр-улэлээбэккэр ким да ыҥаммат буоллаҕына, туох улаталы тахсыай?

Нэҥилиэккэ, сиэтэ суох ааҕыынан, 178 дьахтар олорор, кинилэртэн сүүчэкэлэрэ улаллар. Итиҥ күүҥ таба туҥаҥар буоллар нэҥилиэннэ ойун-саҥаатын салайыллар. Олох сиэрин-майгытын өрө тардыыга дьаһаллаах буолуох эбэ. Кайдак республика бэчэтигэр үчүгэй дьахтар оҕо тэрэтэн, оны көрөн-иитэн олоруохтаах диэн суруйар буоллулар. Мин саанабар, итиолох сыыһа. Этэргэ дылы, биллиин дьахтары оҕох кэнниттэн тоттоору сиэмэр кыаллыа суоҕа. Кини үлэбит кэнниттэн быһыытынан тоҕоору олоруохтаах. Олоххо көрөргө саталлаах дьахтар салайар тэриллэтигэр нэҥилиэгэр үлэ ордук тахсыыллаах, дьон ордук түмсүүлүүх, бэрэдиктээх. Ханнык да диэбит иҥин, дьахтар эр киһитэлэр боппуруоһу ордук кэмнытаан-чымнытаан көрөр, ордук барыы ортуҥун ыарахатаан толкуйдуур. Биллиин оройуон нэҥилиэктэрин Сэбиэттэриг дьаһалталарын ыаан көрдөххө, биир да дьахтар нэҥилиэк бас-көс кидиитинэн туруоруллубата. Чуварчы саталлаах, толкуйдаах дьахталларыгыт кэтибитэ оччо дуу, аахайбакка хааллыбыт дуу?

Хайа баҕарар уларыта тутуу бэйэтин ойун-саҥаатын соҥнуур. Биллиин биллиин бэйэ эрэ туҥутар охтуу, атыттартан ордуту харбаһа сатааһар, ордук кэпириэх нурдук. Уонна ку ортугэр уоруу диэн улахан саат, кини улаханнык сагарбат дьаалата буоллаҕына, биллиин «эн, харчыта суох буоллахтара» диэн улахтаах уурбакка кэпсэтин үгүс. Ити ыччаттарбытыгар нэҥэ хаалыа, түстэри үгэстэ кубулуйуо суоҕа дуо?

Сорохтор коммунистическай идеология эстиитин кытта биирэ идеологическай улэ суох буолуохтаах диэллэр. Оттон хаһыаттыран радиоҕа, телевизорыттан күн ахсын ханнык ойу-саҥаалы тарҕаталлардый, эмиэхэ уҥаллэрий, кимиэхэ хайгыыллардый? Ити буолбатах дуо нэҥи ойун-саҥаатын иҥин охсуһуу—идеологическай улэ. Ол кэмнэ олорон биэрдэхпитинэ хайдах сиэрдээх-майдыыах дьону интэн тайанарабыт? Дойду үрдүгэр маннык буолла диэн сиэ быраҕан эпиэкэ, бэчэбит оройуоммут, нэҥилиэгит иҥнэн сыал-сорук туруорунан улаллар тоҕо тэбиллыбатый?

Д. ЖИРКОВА.
Болтоготообу дьахтар комитетын председателэ.

КОМСОМОЛТАН АРАХСЫБАТТАР

Быйыл муус устарга Зеленоград чугаһыныаҕы Менделеево бөһүөлэккэ Ыччат Бүтүн Союзтаабы Ленинскэй Коммунистическай Союһун (урукку ЫБСЛКС) XXIII чолугэр түһэрэр съеһэ буолан аспыта. «Метролог» Культура дьэпэтигэр Көгүл Государстволар Түмсүүлэрин бары мунньуктарыттан бэйэлэрин үптэриэн кэлбит 200-чэкэ киһи, бастаан иһэр өйдөөх-саҥаалаах ыччаттар Союзтарын чолугэр түһэрэн барҕардар иҥин туруналаччылар, мустубуттара. Съеһи тэриийэн ыытыыга 50 тыһыынча кэриҥэ солкуобай суумалаах үп ороскуоттанна диэн иһитиннэриллибитэ. Бу съезд бочуоттаах малдьытынан урукку Советскай Союз Коммунистическай партиятын Кини Комитетын секретаря Егор Кузьмич Лигачев сылдьыбыта.

Съезкэ тарҕатыллыбыт ЫБСЛКС программатыгар (барылта) чуолаан Сэбиэскэй былааһы пролетариат диктатуратын көрүҥүнэн... чолугэр түһэрэр булгуччу наадалааҕын, чаанынай бас билиини суох оҥоруу.... производство средстволарын общественнай биллиини чолугэр түһэрии... тустарынан этиллэр. Түмүгэр «Бары дойдулар эдэр коммунистара, холбоһуҥ!» диэн ыҥырыы бэриллэр.

Снимокка: Е. К. Лигачев съезд үлэтин кэмигэр. А. Неженов уонна С.Мамонтов фотолара. (РИТА—ССТА).

Үтүө санаа көстүүтэ

Соловьев орто оскуолатын VII ыллаһын үөрэнээччилэрэ «Амарах сааналаныы» диэн дьаарбанканы ыытарга ыҥырыы таһаарбыттара. Оҕолор бэйэлэрэ оногорбут араас эгэлгэ оҥоһуктарын атыылаатылар. Сэттистэр дьаарбанкаттан киллэрбит хорчыларын —1200 солк. урут биирдэ үөрэммит тэбаарыстарытар биллэрдилэр. Элбэх уус тарбахтаахтары түмэр прикладной куруһуок чилиэннэрэ бу дьаарбанкаттан 1500 солк. киллэрдилэр. Оны эмиэ Сеняҕа биэрэрэ быһаарыллыбат.

Оскуола выпускниктэрэ, XI ыллаах үөрэнээччилэрэ, тэбэ дьэйэ заменнар эпиэтэллэх күннэригэр сырыттылар, быыс булан бу дьаһалга киирсохтон кытыныылар. Кинилэр дьаарбанкаттан киллэрбит 120 солк. эрэйуон иҥбэлиит оҕолорун очеттарыгар иҥордулэр.

М. СОБАКИНА.

СИА иһитиннэрэр

Латвияҕа сылдьыы саҕаланна

Бэс ыйын 3 күнүн сарсыардатыгар Президент Михаил Николаев баһылыктаах Саха Республикатын делегацията Москваттан Ригаҕа көппүтэ. Ол иннинэ делегация чилиэнэ, республика тас сибээһин министрэ Виталий Артамонов СИА Москватаабы корреспонденыгар интервью биэрбитэ.

—Латвийа официальнайдык ыалдьыттыы сылдьарга биһиги президиумнаах премьер-министр Ивар Годманис уонна Урдуҥу Сэбиэт Председателэ Анатолий Горбунов ыҥырбыттара, —диэтэ В. Артамонов. —Биһиги правительстволар икки ардыларыгар сөбүлэһии барыларын бэлэмнээн Ригаҕа ыыппыппыт, онтон докумуон улаҕа ылыллыны диэн биллэрдилэр. Икки өрүттээх дуогабар или баттаныллыбыт эрэ эбит, онно, чуолаан, экономическай сибээстэри мунаатар 1990 сыллааҕы таһымынан хаалларыы корудлар. Ол түгүн техникатын, «РАФ» автомашиналары, электрооборудованиелары, радиоаппаратуралары, парфюмерияны, текстили—барыта 6 мол. доллар суумалаах—бэлэмнэтэн ылыы.

Сөбүлэһиигэ Ригатаабы авиационнай училищеҕа 250-тан тахса киһини—Саха сирин дьонун—үөрэтии усулуобуйатын туһунан аналлаах ыстатыйа уонна эссе эбии документ баар. Биһиги бизнеспит ахсын оборууга диэн ыччат личнай харчы ыытабыт. Ол эрэгэр Латвиятан личнай харчыны ылыбыттаар ыарахаттар үөскүүллэр. Дьэ ити проблема уонна биһиги бэйэ дойдулаахтарбыт үөрэхтэрин кэнниттэн дьиэлэригэр таныллаллар дьүүллэһиллэр боппуруостарыттан биирдэстэриэн буолуоҕа. маннык бизнес үлэлээһиин салгыы кыахтар көрүллүөхтэрэ.

Саха сиригэр үлэлэнбит дьонюру Латвийаҕа тоннөрүү, онно эссе үрүт тиийбит уонна үлэ итиннэ квартира булбут дьон гражданскай уонна атын бырааптарын ыытыахтыын—туспа болуоруос. Ол латыыттар эрэ буолбатах, атын омуктар бэрэстэбиитэлэрэ эмиэ баалдар. Кинилэр тэлэ да аҕыйах уон киһи буолбуттарын иҥин, биһиэхэ Саха сириттэн төрүүгүнэн биир да-киһи дьылыта улахан. Кэпсэтиилэр программаларыгар биһиги итиннэхэ ураты болдьоттоону уурабыт, диэтэ В. Артамонов.

Светлана ЛОМАЧ.

Бизнескэ эрэл

Республикаҕа аччыгый предприятиелар үөскээн барбыттара сылтан эрэ орто. Нэҥилиэнньэ предпринимательствоҕа көҥүл көрдөрөрүгэр суол аһылыыта. Онтуката суох рынок кыаллыбат. Регистрацияланар түбүк судургу буолан —онно ортотунан биир кэдиэлэ барар—биллиини «тороһуҥ туһунан» свидетельстволы балтараа тыһыынча предприятие ылла. Ол эрэгэр биллиитэ бэйэлэрэ үөскээбиттэрин дьиҥнээхтик 690-нара эрэ биллардилэр, ол иҥигэр материальнай уйгуну оногооччулартан —477-лэрэ. Экономика бу сектора этаҕар туруутун материальный - техническай хаччыйыы ыарахаттара, производственнай кэм, оборудование, үп-харчы тиийбэтэ мэһэйдиллэр.

Маннык усулуобуйаҕа тутууга идэтийэччилэр ордук балаһыанньаланыахтарын баҕаһыаннаналлар. Олор аччыгый предприятиелар эгэрдэрин ылаллар. Бу салааҕа предпринимательство өссө реформалар иннилэриттэн саҕаламмыта, холобур, тоҥо да молтох өрүттэрдээҕин иҥин, ыруот хаһаайыстыбатыгар кырата суох кодьүүһү биэрбит «шабашничество» көрүүгүнэн. Аччыгый тутар предприятиелар биир сыл иҥигэр 40 молүйүөн солк. көриигэ барыны ылылыыр.

Аччыгый предприятиелар 25 бырыһыаннара араас промышленнай оҥоһуктарыынан, 10 бырыһыаннара эргэлиэнэн дьарыктаналлар. Бу эйгэлэргэ предпринимательство биллэр-көстөр ыарахаттары көрсөр. Кинилэргэ государство ортуттан сыалдаах-соруктаах өйөбүл наада. Ол эрэгэр ордук кэдэҥнээх балаһыанньаҕа нэҥилиэнньэҕэ олус наадалаах дьарыктаахтар —тыа хаһаайыстыбатын бородуукуйатын соҕотуоналаччылар уонна аставаччылар, түбэстилэр. Бу аччыгый предприятиелارга хамнас республика ыруотун хаһаайыстыбатынаҕар балтараа тоҥуя намыһах.

Интэриэннэйэ баар, госпредприятиелары приватизациялаһын суотуттар рынок секторларын сэргэхсийиилэрэ эмиэ тутар салааларга ордук күүскэ барар. Коллективнай бас билиҥа хайыы үйэ тутуу комплексын предприятиеларын 90-тан тахса бырыһыана бэриллиэ, Кинилэр иҥэттэриэр үлэ сыллааҕы кэмэйин 17,1 бырыһыанна тиксэр, эбэтэр тутуу ордук бөдөҥ тэриллэрэ кэм да приватизация стана кэлиэхтэр. Ол эрэгэр экономика ыраах-кэлиэ түүҥүүтүн ордуктара хаһаайыннаахын бу эйгэтигэр атыттардааҕар, түргэнник биллиэхтэрэ диэн сабаҕалыахха сөп.

Анна ТРИФОНОВА,
Саха Республикатын Госкомстатын экономистата.

Баанынналар уу анныгар

Тыа хаһаайыстыбатын министерствотын информациятын сулууспата Өлүөхүмэйдэн халаан уута 1425 гектар туорахтаах культуралар, 850 гектар суоҕу аһылыга буолар культуралар ыыыларын, 120 гектар хортуоппуй олордуллубут сирин ылла диэн иҥитиннэрдэ. Орджоникидзевскай оройуонта 6 гектар туорахтаах культуралар, 110 гектар суоҕу аһылыга буолар культуралар, 2 гектар оҕуруот аһын, 4595 гектар хортуоппуй, 165 гектар албэх сыллаах от ыһыллыбыт сирдэрэ уута быдьаныылар. Баанынайдар уу бытаанык намтаан, ыһыллыы-иҥнистээн ыытарга күүһэллэхтэнэ диэн дьиэсиэллэр.

Мэҥэ-Хаҥалас Павловскайыгар былыырыыгытаабар быдан элбэх уу кэлэн, эмиэ улахан хоромньуну таһаарда. Ыһыы үлэтин хаарыаннаах быдьаныктаах күннэрэ-дьыллара халтайа сүттүлэр. Быйылгы дыл бастакы надоонун содулун туоратыыга олохтоохтор күннэри-түүннэри улаталлар.

БЭС ЫЙЫГАР ЫҺЫЫГА ЫЙ КАЛЕНДАРА

Олордорго уонна көҕөрөн олордорго табыгастаах күннэр:

Помидор—11, 12.
Огурсу, садат, петрушка, укроп—2, 3.
Моркуоп—15—17.
Биэрэс—11—14.
Хапыыста—2—3.
Бобовайдар—8—12.
Баклажан—9—12.
Моонньоҕон, маҥна—11—12.
Редис—15—17, 21—22.
Сүбүөкүлэ — 16—17, 21—22.

Себокиилэри олордорго табыгастаахтар—2, 3, 11, 12, 21, 22, 30. Таба-таба суохтар —1, 18—20, 30; бу күннэргэ олоргоххо сиэмэлэр сытыйыахтара уонна тахсыыларга сэдэхсийиэ. 1-тэн 15-кэ диэри итиннэ 30 чыыһылаҕа—үүнэр ый кэмэ, онон үүнээйилэр сир үрдүгэҕэ чаастара ордук улаатыахтара. Оттон ый алдьанытыгар —16-тан 29-кэ диэри тоҥуулар баар эстар үчүгэй үүнүүнү биэриэхтэрэ.

● Культурнай олох ●

Дьон-сэргэ кэрэхсиир эбит

Дириҥнээҕи народнай театр коллективы көҕүлэйиҥнэн күлүк туртан сабалаан нэ-ниилиэк ньиҥнээҕи тэриллэр драмколлективтарын көрүү ыытылыннА.

Театр бааһын бастакынан сельсовет аппараттыан, техсоо уонна олохдьаһах оҥоҥуоҕ хаачыйар комбинат үлэлиттэрин холбоҕуктаах коллективтара Лев Рабышев «Койс кийитэ» айымныытыгар арыйбыта. Киниилэр кэпиилэриттэн Дириҥнээҕи участковай больница уонна оромуон-нуур мастерской коллективтара күүстэрин холбоон А. Софронов «Таптал» драматын туруордулар. Н. Григорьев Күлүк Суодэр, Р. Мартынов Быстанаан, В. Васильев Сис Сэмэн, Д. Романов Быыбарынай оруоллаарын толорбуттара кэрэхсиллэ. Маассабай сценатыгар үүс эдэр ыччат тардыһыыбыта жюри биирдээхэй ыллА.

Мөлдьөхөй драмколлектива «Мэник Мэнигийээн» остуоруйаны туруорбута сонуннуус көрүнэ. Сүрүн оруолу — Мэник Мэнигийээни Мария Попова олус таһаарыылаахтык толордо. Айымньыны анал театральнай үөрэҕэ суох Н. Елисеев тэрийэн туруорбутун ордук тоҕоостоон баланнааҕын бөҕөрыллэр. Оскуола коллектива И. Гаголев «Наара Суох» комедиятын көрдөрдө, Сүрүн оруолу народнай театр артиһа К. Романов ойнооно. Ойнооуу тэҥэ да хойут сабалаан түүн үөһүтэр диэри буоллар, дьон-сэргэ астыҥа көрөн, дуоһуйа күлэн-салан тарбаста.

Бүтэһитиннэн ойнооботут Хоптоҕотоосу оҕо садын үлэһиттэрэ «Эх, этиҥ даҕаны» диэн көр-күлүү киинэтин ыыттылар.

Чурапчы орто оскуолатын IX кылаастарын 89 үөрэнээччитэ саха тылыгар уонна литературатыгар аахыыстан суруйууга экзамены туттардылар. Бу предметтэр эмиэ икки сыанна турар — иҥ хойоонугар уонна грамматикатыгар. 20 оҕо ылаталлар комиссия «биэс»-«биэс» сыаналары туруорда. 17 оҕо хаачыстыбаҕа үлэлэтиллэр, биир үөрэнээччи экзамены кыайан туттарбата. Итиннэ салгыы бу кылаас 42 үөрэнээччитэ биир талан ылбат предметтэригэр экзаменнаныллар. Тэлэбиэнньэ химия, физика уонна омук тыла туруорулуннулар. Хаманы (учуутал Е. П. Адамова) 25 үөрэнээччи талан ылан барыа туттардылар. 6 оҕо «туйгун» сыананы ылла. Физиканы 7, омук тылын 9 үөрэнээччи таллылар. Английскай тылы (учуутал Н. А. Белолюбская) 5 үөрэнээччи туйгунуук бааллар. Киниилэртэн Андрей Васильев биллиитин комиссия ылыннарэ чорботон баллаҥнаабыт.

Кыстаах эстетическэй хайысхалаах экспериментальнай оскуолатын бүтэрээччилэр уонна IX кылаастан үөрэнээччилэрэ экзаменнарын эмиэ ситиһиилээхтик туттаран ааллар. Маны саха тылын учуутала Н. Р. Неустроева үлэлиир. Өйдөн суруйууга биллилэрин 6 үөрэнээччи туруттан көрдүлэр. Киниилэртэн Сергей Дьячковскайдыан «биэс» сыананы ылла. Аллан биэс оҕо барыа хаачыстыбаҕа үлэлэтиллэр. Аахпыттан суруйууну толоруута 3 үөрэнээччи үлэ үрдүгүнэн сыаналанна.

Бэс ыйын 5 күнүгэр тохсуутар талан ылбыт предметтэригэр экзаменнаныллар. Талыыта черчение, биология, геометрия уонна живопись предметтэрэ көрүллэннилэр. Оҕолор барыа талан ылбыт предметтэрин хаачыстыбаҕа биллэлэрин көрдөрдүлэр. Учуутулыыан черчениеҕа В. Н. Коркин, биологияҕа М. Н. Кононова, геометрияҕа О. М. Яковлева, живописькаҕа К. Е. Попов үлэлиистэлэр.

Тоҕой ситэтэ суох орто оскуолатын үөрэнээччилэрэ (IX кылаас) 6 оҕо саха тылыгар аахпыттан суруйууну толордулар. 4 үөрэнээччи «биэс»-«түөрт» сыананы, 2 оҕо «түөрт»-«үс» сыананы ылалаатилэр.

«Саҥа олох» хаҥыат бэс ыйын 6 күнүнэҕи нүөмэригэр бэчээттэммит «Экзаменнар саҕаланнылар» диэн ааммаҕа отчуот биирдиитэ бутуурдаҕынан алдас таһаарыллыыбыт. Онон бастакы абзац биирдиитигэр «Чурапчы орто оскуолатын 42 оҕо бүтэриэҕэ» диэн этиигэ 42 диэн көмпүөтэр ааҕыыг, нуучча тылын экзаменын 9 оҕо кыайан ааспата диэн эмиэ сыыһа — бу предметтэн экзамены барыа туттардылар. Алдас таһаарыллыытыгар туһаннаахтартан бырастыы тыыналларыгар бордоҕобут.

А. ЯКОВЛЕВА,
районнай методиста.

Биэс оройуон сүүрүктэрин көрүөхпүт

Бөдөлөрин курдук, тыа сирин IV спортивнай ойоҥуулларын кытта сэргэ бэс ыйын 25 күнүгэр Чурапчыҕа Өлүөнэ илин эҥэрин иҥээҕи оройуоннар бэйиис зональнай ат сүүрдүүлэрэ ыытыллыахтаах. Итиннэ сибээстээн Маҕаайы иннодромун саҥардан, туһаран оҥоруу ыытылла сылдьар. Оромуонньуур-техническэй предприятие Терентий Дьячковскай салайаачылаах бригэадэтэ бастаанньаннай үлэлиир. Киниилэр аҕыйах кэлин холугар албаҕын оҥордулар эрдэрэ, үлэ билигин да эрдэх, оттон күн-дьыл ыраах эрэр. Кэлиэхтээх дьоммутун туһугар сирбит суох, оттон киниилэр ньэр ньэҥнэлэттэн кэлэхтээхтэр.

Онон нэһилиэнньэ, үлэ коллективтара бу үлэҕэ кытталлара, комолоһоллоро наада буолла. Ат сүүрдүүтүн ыытыыга оройуонтан тэриллибит С. И. Яковлев председателлээх комиссия хаалбыт күннэргэ күүскэ ылсара эрэйиллэр, туох-ханыык иннинэ, общественность күүһүн түмүүтэ комолоһоруоҕэр баҕарабыт.

Оройуон сүүрүк аттарын, сүүньүнэн, икки сиргэ — Мугудайга уонна Мыҥдаҕаайыта киниилэри баайа сылдьабыт. Сылаатар маэстэҕэ эрчийэллэр. Оройуон 4 совхозуттан барыта 27 сүүрүк күрэхтэһэрэ былаанналанар. Бастыҥнары сүүмэрдиир оройуон атын сүүрүүтэ Мугудайга Нөҥүөдэ иннодромугар бэс ыйын 13 күнүгэр күнүс 4 чаастан ыытыллыаҕа. Ат спордун сэҥээрээччилэрэ кэлэн көрөргүтүгэр ыҥырабыт.

М. КИРИЛЛИН,
тыа хаһаайыстыбатын оройуоннаҕы управлениетын кылаабынай зоотехника.

Бэс ыйын 13 күнүгэр күнүс 4 чаастан «Мугудай» сылгы заводун Нөҥүөдэ иннодромугар оройуон

СҮҮРҮК СЫЛГЫЛАРЫН КҮРЭХТЭҺИНИЛЭРЭ

ыытыллар.

Ат спордун сэҥээрээччилэр кэлэн кыттарбытыгар ыҥырабыт.

Тэриллэр комиссия.

ҮӨРЭХХЭ ЫҤЫРАБЫТ

Оройуоннаабы үлэлэн хаачыйыы киниэ үөтэ суох сылдьар ньыматтары, эдэр дьону маннык идэлэргэ күрэтэргэ үөрэттэрэ ыытар:

1. Электрогазосварщик. Болдьоҕо — 4 ый.
2. Уулаах итиччиллэр котеллар машинистара — 2 ый.
3. Трактораст — 4 ый.
4. Слесарь — 3 ый.
5. Майы таҥастыыр станок болуотуннуьуга — 2 ый.
6. Араама оҥорооччу — 1 ый.

Итинн таһынан Дьокуускай куораттан ыытан үөрэтэриллэр:

1. Газовай котеллар машинистара — бэс ыйын 16 күнүттэн.
2. Автокрановщик — этыардьах ыйын 17 күнүттэн.
3. Газовай оборудованиеҕа слесарь — балаҕан ыйын 15 күнүттэн.
4. Сварщик — балаҕан ыйын 22 күнүттэн.

Үөрэнээхтэрин баҕалаахтар оройуон администрациятын дьэнэтигэр үлэлэн хаачыйыы киниигэр кэлэн билсиһиҥ. Тел. 21-732.

Үлэлэн хаачыйыы киниэ.

«САҤА ОЛОХХО» 6 ЫЙГА СУРУТУҤ!

Сорох ааҕаччыларбыт ыам ыйыгар харчылара суох буолан, сорохтор ыйыллыыбыт болдьоххо хойутаан «Саҥа олоххо» сэттэ ыйга суруйааччы хаалларылар. Онон оройуон хаһыатыгар сурутуулуу сыл иккис аҥарыгар ыытабыт. Алта ыйга сыананы — 62 солкуобай 40 харчы. Төлөбүрү утары харчыран эрэ буолбакка, чегиэнэн эмиэ ылаллар.

«Милосердие» НУПКП дьон саҕаанан көрүнүччэ үөтүүр. Саҕаастаан баҕалаахтар, кэлэн билсиҥ. Тел. 21-307, 23-391.

Хоту көҕүү кыттыылаах, үлэ ветерана **ВАСИЛЬЕВА Февронья Афанасьевна** уйбунук ыалдьан өлбүтүнэн кутурҕаннарыа биллэроллор:

— оҕолоругар рабочай Васильев Дмитрий Дмитриевичка, завхоз Толстоухова Анастасия Дмитриевнаҕа, киномеханик Васильева Анна Дмитриевнаҕа «Мугудай» сылгы заводун администрацията, нэһилиэк Сабиэтэ, летсад коллектива;

— Васильева Анна Дмитриевнаҕа оройуоннаабы киносеть дирекцията.

Экзаменнар түмүктэриттэн

МОСКВА. «Звездный» кинотеатрга «Экстро» студия презентацията буолан ааспыта. Бу саҥа студия уфологиянан, абылаанньынан, магиянан, паранормальнайдыанан интэриэһиргэччилэри барыларын холбуурга дьулуһар. «Россия интаахтара» диэн девиһинэн ыытыллыбыт презентацияҕа киэҥник ааттыбыт сурааһырбыт экстрасенстар, магтар уонна абылаччылар кэлбиттэрэ.

Снимокка: үрүҥ магия магистра Юрий Лонго.

А. Антонов фотота. (РИТА—ССТА).

Туһалаах сүбэлэр

Таҥаһы сууйуу

Кыһын кэтиллэр шерстяной таҥастары сууйарга сайгыыр уугa бир чаайыгай иьуоска глицерини кутуг. Таҥаскыт ордук сыаныаҕа.

Оҥнооох таҥаһы таҥас сууйар массыынаҕа сууйтарар буоллаххытына, 2-3 ост. иьуоска туулу кутуг, оччоҕо таҥаскыт оҥуо сүтэриэ суоҕа.

Шерстяной трикотаһы сууйуох иннинэ уугa бир ост. иьуоска суоданы кутахха, таҥас өҥэ сатаатыйар, сыта суох буолар.

Маҥан наскыыл сууйуох иннинэ 1-2 чаас устата 1-2 ост. иьуоска борнай кислота кутуллубут уутугар сытыардахха, үчүгэйдик сууйуллар.

Түүлү сууйарга сиигэ булкадаһыгар кыра үүтү кутаххытына, түүнү-күүн сабыыта саҥатыгар түүнүөҕэ.

Носовой платоктары сууйар эрэйдээҕэн кэйи барыта биллэр. Оскуоха маннык ньыманы боруобалаан: сылаас уугa кыра тууста быраҕыг, онно платоктары уган 2 чаас кэннэ илгиҥ, ол кэннитэн сайҕаан.

Махровай соттордор, халааттар кол түүлэрин сүтэрбэтэрин ааҕалыстар сууйан баранныг гуустаах уугa туталы түүнү уонна өтүүктэлэг.

Таҥаһы сууйуу

Кыһын кэтиллэр шерстяной таҥастары сууйарга сайгыыр уугa бир чаайыгай иьуоска глицерини кутуг. Таҥаскыт ордук сыаныаҕа.

Оҥнооох таҥаһы таҥас сууйар массыынаҕа сууйтарар буоллаххытына, 2-3 ост. иьуоска туулу кутуг, оччоҕо таҥаскыт оҥуо сүтэриэ суоҕа.

Шерстяной трикотаһы сууйуох иннинэ уугa бир ост. иьуоска суоданы кутахха, таҥас өҥэ сатаатыйар, сыта суох буолар.

Маҥан наскыыл сууйуох иннинэ 1-2 чаас устата 1-2 ост. иьуоска борнай кислота кутуллубут уутугар сытыардахха, үчүгэйдик сууйуллар.

Түүлү сууйарга сиигэ булкадаһыгар кыра үүтү кутаххытына, түүнү-күүн сабыыта саҥатыгар түүнүөҕэ.

Носовой платоктары сууйар эрэйдээҕэн кэйи барыта биллэр. Оскуоха маннык ньыманы боруобалаан: сылаас уугa кыра тууста быраҕыг, онно платоктары уган 2 чаас кэннэ илгиҥ, ол кэннитэн сайҕаан.

Махровай соттордор, халааттар кол түүлэрин сүтэрбэтэрин ааҕалыстар сууйан баранныг гуустаах уугa туталы түүнү уонна өтүүктэлэг.

Редакторы солб. М. Н. СИДОРОВА.

АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор — 21-332, отделы — 21-265, общий — 21-505.

Учредитель газеты «Саҥа олох» — районный Совет народных депутатов.

Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.

Индекс газеты 54967. Объем — 1 усл. печ. лист. Тираж — 3225.

ЗАКАЗ №№ 70—71. Чурапчинская районная типография Мининформпечати Республики Саха (Якутия). с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а».